

BESLUT

2016-11-28

Dnr: 16/00692

SAKEN

Veckans brott, SVT1, 2016-02-16, inslag om gränskontroller vid Öresundsbron; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget handlade om polisens gränskontroller vid Öresundsbron. Inledningsvis i inslaget sa programledaren följande.

På grund av den stora flyktingströmmen till Sverige så inrättade man ju gränskontroller i höstas. Och sedan dess har hundratals poliser från hela landet begett sig ner till Malmö för att hjälpa sina kollegor med kontrollerna där. [---].

Därefter visades ett reportage från Malmö där programledaren följde med en grupp poliser från Karlstad. Det följdes upp av ett studiosamtal mellan programledaren och den i programmet återkommande kriminologiprofessorn. Bland annat följande sades.

[Programledare] – Ja, [kriminologiprofessorns namn] varje vecka så är det 100 tillresta poliser som hjälper kollegorna där nere i Malmö. Det är lite som en polisträff där. (Kriminologiprofessor) – Innan man inför den här kontrollen då så kommer ungefär 10 000 asylsökande i veckan, i dag är det nere i ungefär 1 500 då va. 1 200 som kommer via gränskontrollen och ytterligare några hundra som tar sig dit på andra vägar. Antingen insmugglade eller att de har rest vid sidan av. (Programledare) – Ja, det är alltså 1 200 som kommit i år. Via gränskontroller. Som polisen har uppgifter på. (Kriminologiprofessor) – Men det blir alltså en dramatisk förändring från en vecka till en annan.

Programledaren visade statistik på asylsökande från den 1 januari till den 14 februari 2016 på en glastavla. Samtidigt sades följande.

(Programledare) – För att, om vi tittar på antalet asylsökande i år, sedan man då införde ID-kontrollerna i Danmark och de här gränskontrollerna i Sverige, så är det

5 600 som sökt asyl. I Region Syd, där vi var då va, så är det drygt 2 000.
(Kriminologiprofessor) – Ja... ja, hade man kört enligt den tidigare modellen så skulle väl ha varit ungefär 60 000 så här dags då.

Kriminologiprofessorn och programledaren samtalade vidare om statistiken, via vilka vägar asylsökande tog sig in i Sverige och om polisen med hjälp av gränskontrollerna kan ha kontroll på vilka det är som kommer in i Sverige. Kriminologiprofessorn sa bland annat följande.

Utan vad jag tror var att man inser plötsligt, alldeles oavsett vår goda vilja så klarar vi inte av att ta emot i storleksordningen 10 000 personer i veckan va, det går inte va. Då kommer förhållandena att bli som det är nere i Europa. Och då inför man det här. Man vill helt enkelt dramatiskt skära ned antalet asylsökande. Sen återstår alla de här politiska och ideologiska frågorna. Jag menar nog ändå att det var ett ofrånkomligt beslut. Att att inte göra någonting åt det här hade lett till någon form av katastrof. Och bland annat fått politiska implikationer i och med att... Vad ska vi kalla det för... ett flyktingmottagande som som inte är förenligt med vår humanitära grundinställning och sånt där. De hade satt sig på rumpan, enkelt uttryckt.

ANMÄLAN

Anmälaren är kritisk till kriminologiprofessorns uttalanden ”hade man kört enligt den tidigare modellen så skulle väl ha varit ungefär 60 000 så här dags då” och ”att inte göra någonting åt det här hade lett till någon form av katastrof”. Anmälaren anser att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eftersom kriminologiprofessorn i programmet uttalade sig i en politisk kontroversiell fråga samtidigt som uppgifterna saknade vetenskaplig grund.

Kriminologiprofessorn sa att Sverige skulle ha tagit emot 60 000 asylsökande under januari och halva februari om det inte vore för gränskontrollerna och den politik som har förts. Kriminologiprofessorn baserade gissningsvis sina siffror på att det i slutet av förra året kom som flest 10 000 nyanlända människor till Sverige per vecka. I genomsnitt så kom det dock 2 100 människor per vecka under år 2015 till Sverige och siffrorna var som lägst just under förra årets första månader. Fram till den 13 februari 2016 anlände drygt 82 500 personer till Europa enligt UNHCR:s siffror. Att det samtidigt skulle komma 60 000 asylsökande till Sverige är i det närmaste en omöjlighet.

Anmälaren anser att det är allvarligt att den här typen av påståenden inte blir bemötta i ett tv-program i public service.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet. SVT anför i huvudsak följande.

Under oktober och november 2015 kom 75 922 asylsökande till Sverige.

Migrationsverkets prognos från oktober 2015 beskrev ökningen av antalet människor som söker skydd i Europa som historisk. Prognosen beskrev också en stor osäkerhet i bedömningarna.

Fler människor än någonsin söker asyl i Europa och Sverige och situationen just nu saknar motstycke, säger Migrationsverkets generaldirektör Anders Danielsson. (...) Den kraftiga ökningen av asylsökande som kommer till Sverige gör att Migrationsverkets nuvarande kapacitet inte längre räcker till för att ge ett ordnat mottagande till nya asylsökande.

Den 12 november 2015 beslutade regeringen att införa en tillfällig inre gränskontroll, en dryg vecka senare infördes kontroll av id-handlingar på passagerarfartyg och den 4 januari 2016 infördes ID-kontroll av resande med kollektiva färdmedel från Danmark.

I Migrationsverkets prognos daterad den 4 februari 2016, närmast före den sändning av *Veckans brott* som anmälaren hänvisar till, kvarstår osäkerheten. Så här skrev Migrationsverket i sitt pressmeddelande i februari 2016.

Efter en historisk höst som har lett till många politiska förändringar i Sverige och EU, kommer nu en ny prognos från Migrationsverket. I oktober rapporterades en stor osäkerhet i beräkningsalternativen, och osäkerheten kvarstår i februari. – Det går knappast att tala om en prognos längre, säger Anders Danielsson, generaldirektör på Migrationsverket. Framtiden bygger helt och hållet på politiska beslut och ageranden på EU-nivå och i Sverige. När Migrationsverket lämnade sin senaste prognos, i oktober, byggde de osäkra beräkningarna på olika scenarier över om och hur EU och enskilda medlemsländer skulle agera. Nu har både EU och enskilda länder agerat. EU genom samarbetsavtal med Turkiet, och enskilda länder genom att införa åtstramande åtgärder i syfte att få färre asylsökande till Europa. Trots det är osäkerheten i framtidsberäkningarna fortfarande mycket stor. UNHCR antar att cirka en miljon människor kommer söka sig till Europa under 2016. Drivkrafterna hos människor för att lämna sina hemländer har inte avtagit, utan är snarare större än någonsin. En utveckling liknande den under hösten 2015, där antalet asylsökande ökar kraftigt i Europa och Sverige, går inte att utesluta. Samtidigt införs nu åtstramande åtgärder för att minska antalet asylsökande, och framtida politiska beslut kommer att ha avgörande effekt på antalet asylsökande till Sverige.

Veckans Brott är SVT:s samhällsmagasin med inriktning på aktuella och uppmärksammade brott samt polisens arbete och funktion. Kriminologiprofessorn är återkommande medverkande expert. I det aktuella avsnittet uppmärksammades bland annat gränspolisens arbete och hur det påverkats av de nyligen införda gränskontrollerna. 100-tals poliser från hela landet hade rest till Skåne för att hjälpa sina kollegor.

Redaktionen menar att kriminologiprofessorns uttalande, om att 60 000 asylsökande kunde ha kommit till Sverige under januari och februari 2016, baserar sig på antagandet att utvecklingen fortsatt på samma sätt som under de två månaderna närmast innan politiska beslut började fattas i Sverige och Europa om bland annat gränskontroller, det vill säga under oktober och november 2015 då antalet asylsökande till Sverige var rekordhøgt och

motsvarade ett genomsnitt på knappt 10 000 asylsökande per vecka.

Uttalandet var en del av ett längre resonemang och ska sättas i sitt sammanhang. Många av de omkring en miljon flyktingar som lyckades ta sig till Europa sjövägen under 2015 befinner sig i rörelse inom Europa varför antaganden om hur många som skulle söka sig till Sverige har varit mycket svåra att göra. Samtalet fortsatte och belyste svårigheten att utöva gränskontroll av en så pass lång landgräns som Sveriges, där tusentals fordon passerar varje dygn, samt tillförlitligheten i statistiken.

Professorns resonemang syftade på ”ordnat mottagande” som blev ett bevingat uttryck i oktober 2015 när politikerna motiverade sina omdiskuterade beslut om kontrollåtgärder för att hantera flyktingkrisen. Med hänsyn till frågans komplexitet och den osäkerhet som råder även i Migrationsverkets prognoser baserade sig kriminologiprofessorns analys på fakta som fanns vid tidpunkten för publiceringen. Resonemanget syftade också tydligt till hur många asylsökande det kunde ha kommit till Sverige om det fortsatte i samma omfattning som perioden närmast innan politiska beslut togs och verkställdes i Sverige, Europa och Turkiet.

I efterhand vittnar också Migrationsverkets senaste prognos (juli 2016) om att det är dessa kontrollåtgärder från EU, enskilda medlemsländer och Turkiet som lett till att allt färre människor tar sig in i Europa och vidare in i Sverige. Hur det hade sett ut om dessa kontrollåtgärder inte införts kan ingen säga med säkerhet, men antaganden om att antalet hade varit fortsatt högt med risk för att inte kunna ta emot dessa på ett ordnat sätt, har ju bland annat Migrationsverkets tidigare prognoser som sagt vittnat om.

Kriminologiprofessorn är *Veckans Brott*s återkommande expert. Han har efter många år som forskare och expert bland annat hos Rikspolisstyrelsen och Stockholms universitet en gedigen kunskap om polisens, åklagarnas och domstolarnas arbete. Utifrån sin kunskap och stora samhällsengagemang drar han sedan sina slutsatser. I programmet har han också en journalistiskt pedagogisk uppgift att vidga diskussionen genom analys och resonemang samt på sitt karaktäristiska sätt förklara, kommentera och resonera kring olika händelser. Som expert har kriminologiprofessorn i likhet med en kommentator ett större utrymme att göra personligt präglade ställningstaganden än vad en programledare har, något som granskningsnämnden konstaterat tidigare.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLARE

Anmälaren har kommit in med följande kommentar på SVT:s yttrande.

Det stämmer inte att kriminalprofessorns analys baserar sig på de uppgifter som fanns tillgängliga vid tidpunkten. Uppgifter om antalet nyanlända flyktingar i

Europa fanns tillgänglig på daglig basis på UNHCR:s webbsida. Samtidigt visade Migrationsverkets veckovis uppdaterade statistik att antalet nyanlända i Sverige hade sjunkit kraftigt redan innan den 21 december då gränskontrollerna infördes.

Migrationsverkets kurva över antalet asylsökande i Sverige och UNHCR:s kurvor över nyanlända i Europa under 2015 visade en tydlig korrelation. Antalet asylansökningar i Sverige ökade alltså i takt med att fler och fler människor på flykt anlände till Europa. På samma sätt minskade antalet nyregistrerade asylansökningar i Sverige när antalet nyanlända minskade i Europa. Sett till hela år 2015 så tog Sverige emot 16,1 procent av antalet asylsökande personer som kom till Europa (162 877 personer i Sverige jämfört med 1 008 616 personer som togs emot i hela Europa). Baserat på detta så skulle en rimligare prognos för mottagandet i Sverige under perioden 1 januari 2016 till 13 februari 2016 i det fall gränskontroller inte skulle ha införts vara ungefär 13 000 personer.

SVT utgår i stället i sin hypotetiska prognos från antalet inkomna asylansökningar i oktober och november 2015. Alltså från de två månader då vi i Sverige ur ett historiskt perspektiv tagit emot flest antal asylansökningar någonsin. Samtidigt väljer SVT att inte nämna att det redan innan ID-kontroller infördes på Öresundsbron den 21 december 2015 under samma månad skedde en avsevärd avtrappning av antalet asylsökande i Sverige. I december månad landade antalet asylansökningar till slut på 13 872, alltså inte mycket mer än en tredjedel jämfört med månadssnittet för november och oktober.

Den hypotetiska prognos som kriminologiprofessorn presenterar i *Veckans brott* var därför på alla sätt omöjlig. Redaktionen vid *Veckans brott* missade samtidigt att göra en saktlighetskontroll av hans påståenden. En sådan hade enkelt visat att den rekordnotering av antalet asylsökande i Sverige som registrerades i oktober och november 2015 inte på något sätt var möjlig för januari och februari 2016.

Efter inslaget kontaktade anmälaren *Veckans brott*s redaktion för att förklara att SVT gjort en felaktig hypotetisk prognos och bad dem rätta uppgifterna. Redaktionen valde dock att lämna anmälares mejl obesvarade.

I ett läge som SVT beskriver som komplext och osäkert måste det betraktas som olämpligt och osakligt att i ett public service program låta en folkkär kriminologiprofessor göra en obeprövad hypotetisk prognos i ett ämne som ligger utanför hans kunskapsfält. Om SVT i stället hade bjudit in en forskare, kommentator eller expert på området migration så skulle hen ha presenterat en helt annan bild av läget. Även i det fall professorn uppbär en särställning som kommentator eller tyckare i *Veckans brott* så är det redaktionens uppgift att se till att han blir bemött eller rättad när han gör politiska uttalanden eller presenterar felaktiga uppgifter. I det här fallet blev han endast bemött av programledarens bekräftande ”Jaaa”.

TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN SVT

SVT vidhåller det som anförts i programföretagets första yttrande och tillägger följande med anledning av anmälarens kommentar.

Med tanke på den osäkerhet som Migrationsverket löpande redogjorde för i sina prognoser hösten 2015 och vintern 2016 finns inget facit och SVT kan inte anse att det perspektiv som programmets expert utgick ifrån var orimligt.

Resonemanget byggde på en humanitär infallsvinkel med syfte att belysa och förklara de politiska besluten bakom polisens gränskontroller vars uttalade syfte var att skapa ett mer ordnat mottagande av asylsökande.

Det stämmer inte att redaktionen lämnade anmälarens mejl obesvarade. Redaktionen svarade utförligt i ett mejl den 27 maj och förklarade dels syftet med inslaget om gränspolisens arbete och hur det påverkat antalet asylsökande, dels de siffror som låg till grund för medverkandeexpertens antagande och efterföljande resonemang i studiosamtalet med programledaren. SVT har förståelse för att det kan finnas olika perspektiv och synpunkter på vilka antaganden som borde legat till grund för resonemanget men anser inte att den infallsvinkel som användes i inslaget strider mot bestämmelsen om opartiskhet och saklighet i sändningstillståndet.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket i sändningstillståndet).

TIDIGARE BESLUT

Inslag i *Veckans brott* som handlade om fallet Thomas Quick anmälades av en person som ansåg att det inte var förenligt med kravet på opartiskhet att låta

kriminologiprofessorn oemotsagd få yttra sig i kontroversiella frågor. Anmälaren pekade på kriminologiprofessorns uttalande gällande ”Quickaffären”.

Granskningsnämnden konstaterade att kriminologiprofessorn var *Veckans brotts* återkommande expert och att hans personligt präglade ställningstaganden i de aktuella inslagen inte medförde att SVT hade åsidosatt kravet på opartiskhet (13/02774).

Ett inslag i *Veckans brott* handlade om ett larmsamtal. En anmälare ansåg att inslaget var partiskt och osakligt och var bland annat kritisk till att kriminologiprofessorn sa att larmoperatören var en bondkomiker av sämsta slag som ställde helt ovidkommande frågor under larmsamtalet. Granskningsnämnden ansåg att den medverkande expertens, kriminologiprofessorns personligt präglade uttalanden i det aktuella fallet inte medförde att SVT åsidosatt kraven på opartiskhet och saklighet (14/00179).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden har i tidigare beslut funnit att kriminologiprofessorn är *Veckans brotts* återkommande expert och nämnden har godtagit vida ramar för hans personligt präglade ställningstaganden i förhållande till kraven på opartiskhet och saklighet. Hans personligt präglade uttalanden i det aktuella inslaget medför inte att SVT har åsidosatt kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Leif Hedman, Ulrika Hansson och Clas Barkman efter föredragning av Maria Bergerlind Dierauer.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Maria Bergerlind Dierauer

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.